

Covid 19 Salgınlarının Turistik Restoranlara Etkisi Üzerine Nitel Bir Çalışma (A Qualitative Study on the Effect of the Covid 19 Outbreak on Touristic Restaurants)

Senem ETYEMEZ^a Ebru KEMER^b

^a Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Hatay/Türkiye s.etyemez@mku.edu.tr

^b Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Niğde/Türkiye ebrukemer.ohu.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

Turizm
Koronavirüs
Covid-19 Salgını
Turistik Restoranlar

Gönderilme Tarihi 2 Kasım 2020
Revizyon Tarihi 1 Mart 2021
Kabul Tarihi 14 Mart 2021

Makale Kategorisi:

Araştırma Makalesi

Amaç – Bu çalışmanın amacı Nevşehir ilindeki turistik restoranların Covid-19 salgınından nasıl etkilendiklerini belirlemektir.

Yöntem – Nevşehir ilinde 10-16 Haziran 2020 tarihleri arasında 16 turistik restoran işletmecisinden görüşme yöntemiyle veri toplanmıştır. Araştırmada nitel araştırmada kullanılan “içerik ve betimsel analiz” yöntemleri uygulanmıştır. Turistik restoran işletmecilerinin Covid-19 salgınından nasıl etkilendikleri araştırmanın ana problemini oluşturmaktadır. Bu ana problem çerçevesinde araştırmaya katılan turistik restoran işletmecilerine Covid-19 salgınından nasıl etkilendikleri, bu süreçte neler yaşadıkları ve süreç bittiğinde restoranlarda ne gibi değişiklikler olacağı sorulmuştur.

Bulgular – Yapılan analizler sonucunda Covid-19 salgınının turistik restoran işletme ve işletmecilerini maddi ve manevi açıdan etkilediği tespit edilmiştir. Covid-19 salgını sonrasında ise restoran işletmecileri bu sürecin devam edeceğini hijyen, sosyal mesafe, oturma düzeni, havalandırma sistemi ve tek kullanımlık ürünlerin kullanımı gibi restoranlara bazı yaptırımların gelebileceğini düşünmektedir.

Tartışma – Araştırmaya katılan turistik restoran işletmecileri, restoranların Covid-19 sürecini en az hasarla atlatabilmesi ve ileriki süreçte devamlılığını sağlayabilmesi için turistik restoranlara devlet desteği sağlanması, kredi imkânları sunulması, kiraların ertelenmesi konularında yardımcı olunması gerektiği önerilerinde bulunmuştur.

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Keywords:

Tourism
Coronavirus
Covid-19 Outbreak
Touristic restaurants

Received 2 November 2020
Revised 1 March 2021
Accepted 14 March 2021

Article Classification:

Research Article

Purpose - The purpose of this study is to determine how touristic restaurants in Nevşehir were affected by the Covid-19 outbreak.

Design/methodology/approach – Data were collected by interview method from 16 touristic restaurant operators in Nevşehir between 10-16 June 2020. The main problem of the research is how touristic restaurant operators are affected by the Covid-19 outbreak. Within the framework of this main problem, touristic restaurant operators who participated in the study were asked how they were affected by the Covid-19 outbreak, what they experienced in this process, and what changes will occur in restaurants when the process is over.

Findings – As a result of the analysis, it was determined that the Covid-19 outbreak affected the tourist restaurant businesses and operators financially and morally. After Covid-19, restaurant operators think that this process will continue and that some sanctions may come to restaurants such as hygiene, social distance, seating arrangement, ventilation system and the use of disposable products.

Discussion – The touristic restaurant operators participating in the study made suggestions that they should be assisted in providing state support to touristic restaurants, providing credit opportunities and delaying rents in order for the restaurants to overcome the Covid-19 process with the least damage and to ensure its continuity in the future.

Önerilen Atıf/ Suggested Citation

Etyemez, S., Kemer, E. (2021). Covid 19 Salgınlarının Turistik Restoranlara Etkisi Üzerine Nitel Bir Çalışma, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 13 (1), 493-503.

1. GİRİŞ

İlk olarak 2019 yılı sonunda Çin'in Hubei Eyaletinin Vuhan şehrinde ortaya çıkan Yeni Koronavirüs (Covid-19), ateş, öksürük ve nefes darlığı gibi solunum yolu belirtileri göstermektedir (Atay 2020: 168; Acar 2020: 7). Virüsün hızlı bir şekilde yayılıp salgına dönüşmesiyle birlikte 30.01.2020 tarihinde Uluslararası Sağlık Tüzüğü (UST2005) kapsamında Yeni Koronavirüs Acil Durum Komitesi toplanmış ve bu toplantıda salgının, uluslararası bir endişeye sebep olan halk sağlığı acil durumu yarattığı kabul edilmiştir. Bunun sonucunda, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), Çin'de ortaya çıkan yeni koronavirüs salgınıyla ilgili "Uluslararası Halk Sağlığı Acil Durumu" ilan etmiştir (T.C. Sağlık bakanlığı, Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü, 2020a). İlk importe vaka Tayland'da 13 Ocak 2020'de bildirilen, 61 yaşındaki Çinli bir kadındır. İlerleyen günlerde salgının görüldüğü ülke sayısı artmaya başlamış ve 2020 Mart ayının başı itibariyle Dünya genelinde 100'ün üzerinde ülkede vaka bildirilmiştir. 31 Aralık 2019 tarihinde tespit edilen pnömöni kümelenmesinin etkeni, 7 Ocak 2020'de daha önce insanlarda tespit edilmemiş yeni bir koronavirüs olarak tanımlanmıştır. Bu tarihten sonra hasta sayısı hızla artmış ve hastalık, insandan insana bulaşma özelliği nedeniyle hızla yayılmıştır. Türkiye'de ilk Covid-19 vakası 11 Mart 2020 de saptanmıştır (T.C. Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Covid-19 (SARS-Cov-2 Enfeksiyonu) Rehberi, 2020: 10-11).

Hastalık hızla yayılarak, Çin dışında Asya, Avrupa ve Amerika kıtalarına da yayılmış, hasta sayısı milyona ve ölüm sayısı on binlere ulaşmıştır. Covid-19 salgını dünyada birçok sektörü olumsuz etkilemiştir. Bu sektörlerden biri de dünyanın birçok yerinde yaşanan seyahat engellerinden dolayı turizm sektörü olmuştur. Salgın ülkelerin turizm faaliyetlerini doğrudan etkileyerek tüm dünyadaki turistik ürünlerin kullanım oranlarında düşüşe neden olmuştur. Bu nedenden yola çıkarak bu çalışmada da Covid-19 salgının Türkiye'nin önemli turistik destinasyonlarından biri olan Nevşehir ilindeki turistik restoranlara etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Salgın turizm işletmelerinin ekonomik anlamda etkilenmesine yol açmış ve çarpan etkisi olan yiyecek içecek sektöründe salgının sonuçlarının daha büyük olmasına sebep olmuştur (Demir, Günaydın ve Demir, 2020: 84). Yiyecek içecek talebi Covid 19 salgını ile yok olma aşamasına gelmiştir. Yiyecek içecek işletmelerinin maddi açıdan kayıplar yaşaması turizm gelirleri açısından önem arz eden restoranlara da zarar vermektedir (Nazneen, Hong ve Ud Din'in, 2020: 2). Ayrıca restoran işletmeleri Türkiye'de yüksek istihdam sağlayan iş kolları içerisinde yer alan ve aynı zamanda yüksek risk taşıyan iş kolları içerisinde yer aldığı için restoran işletmeleri için "kriz son derece derin" olmaktadır (Balci ve Çetin, 2020: 29). Dolayısıyla bu araştırma turizm gelirleri açısından önem arz eden turistik restoran işletmelerinin Covid-19 salgınından nasıl etkilendiğinin ve uygulayıcıların bu süreçte yaşadıkları zorlukların belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. Bu çerçevede araştırmanın ilk bölümünde salgının turizm sektörüne olan etkilerine değinilmiş, ikinci bölümde ise salgının Nevşehir'deki turistik restoranlar üzerindeki etkisi nitel bir araştırma ile incelenmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Turizm sektörü tüm dünyada sürekli gelişme gösteren bir sektördür. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün verilerine göre, gelecek 20 yıl içerisinde turizm sektörü, en hızlı büyüyen gelişecek olan sektör olarak kabul edilmektedir (Göçen, Yirik ve Yılmaz, 2011: 497). Seyahat etme arzusu olan ve bu arzusunu gerçekleştirebilecek gelire sahip olan bireyler turizm talebini oluşturmaktadır. Sosyal, ekonomik, politik ve psikolojik gibi çeşitli faktörlerin turizm talebini etkilemesi talebin esnek olmasına neden olmaktadır. Talebi etkileyen unsurlardan biri de salgın hastalıklardır. Covid-19 salgını da dünya genelinde turizm talebini olumsuz etkilemiştir. Salgın neticesinde alınan önlemlerden biri de seyahat kısıtlamalarıdır. Seyahat kısıtlamalarıyla birlikte dünyanın birçok yerinde turizm hareketleri durma noktasına gelmiştir.

DSÖ'nün Covid-19 ile ilgili acil durum ilanından bu yana ve 27 Şubat itibariyle 38 ülke DSÖ'ye, Çin'e veya diğer ülkelere seyahat veya buralardan başka ülkelere seyahat ile ilgili yolcuların girişinin reddedilmesi, vize kısıtlamaları getirilmesi veya geri dönen yolcuların karantinaya alınması gibi uluslararası trafiğe önemli ölçüde etki eden ek sağlık önlemleri uyguladığını bildirmiştir (T.C. Sağlık bakanlığı, Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü, 2020b).

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün çalışmalarına göre, Covid-19'dan dolayı küresel destinasyonların %100'ünün seyahat konusunda kısıtlamalar uyguladığı ve %72'sinin uluslararası turizme sınırlarını tamamen kapattığı belirtilmiştir. Dünya çapında 217 destinasyonun 156'sı (% 72) 27 Nisan 2020 tarihi itibariyle toplanan verilere göre uluslararası turizmi tamamen durdurmuştur. Avrupa'da ise

destinasyonların %83'ü uluslararası turizm için sınırlarını tamamen kapatmıştır. Amerika'da bu oran % 80, Asya ve Pasifik'te% 70, Orta Doğu'da% 62 ve Afrika'da% 57'dir (UNWTO, 2020a).

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün (UNWTO) verilerine göre, Covid-19 salgını 2020'nin ilk çeyreğinde uluslararası turist varışlarında %22 düşüşe neden olmuştur. Bu durum, milyonlarca geçim kaynağını riske atmakla birlikte sürdürülebilir kalkınma hedeflerini ilerletmede tehdit oluşturmaktadır. Mart ayında varışlar, seyahat kısıtlamalarının yaygın bir şekilde başlatılması ve havaalanlarının ve ulusal sınırların kapatılmasının ardından %57 oranında bir düşüş göstermiştir. Bu, 67 milyon uluslararası varış ve yaklaşık 80 milyar dolar gelir kaybı anlamına gelmektedir. Asya ve Pasifik en yüksek etkiyi gösterse de (-33 milyon varış), Avrupa'daki etki yüzde olarak daha düşük olmakla birlikte hacim olarak oldukça yüksektir (-22 milyon) (UNWTO, 2020b).

Covid-19 salgını Türkiye'de de turizm faaliyetlerini olumsuz etkilemiştir. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre 2019 yılında Türkiye'yi toplam 51,7 milyon kişi ziyaret etmiş ve bu sayı bir önceki yıla göre %12,1'lik bir artış göstermiştir. Aynı dönemde turizm geliri ise %16,9'luk artışla 34,5 milyar dolara ulaşmıştır. Türkiye'de 2020 yılının ilk iki ayında ziyaretçi sayıları, önceki yılın aynı dönemlerine göre Ocak ayında (%16.11) ve Şubat ayında (%3.78) artış göstermiştir. Bu eğilim 2020 sezonunun geçmiş yıllara göre daha yoğun geçeceği şeklinde beklenti oluşturmuştur (Atay 2020: 168-169). Ancak salgının Mart ayı itibariyle Türkiye'de de görülmesiyle birlikte seyahat kısıtlamaları getirilmiştir. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2020 Ocak-Mart ayı verilerine göre ilk üç ayda Türkiye'yi 5.452,000 kişi ziyaret etmiştir. Ziyaretçi sayısı bir önceki yılın aynı dönemine göre %-20,52 oranında düşüş göstermiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı 2020 Ocak-Mart Turizm İstatistikleri) . Salgından etkilenen işletmelerden biri de turizm sektörü içerisinde önemli yer tutan yiyecek-içecek işletmeleridir. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2020 Ocak-Mart ayı verileri de bunu doğrular niteliktedir. 2020 Ocak-Mart ayı içerisindeki turizm gelirlerinin büyük kısmının yeme-içmeden elde edildiği görülmektedir (%23,5). Bu işletmelerde yemeğin hazırlanmasından servisine kadar besine elle temas söz konusu olduğu için hijyen önemli yer tutmaktadır. Salgının Türkiye'de görülmesi ve yayılmaya başlamasından itibaren yiyecek-içecek işletmelerinin büyük kısmı (paket servis hizmeti sunanlar hariç) kapatılmıştır. Bu durum özellikle turistik bölgelerdeki, müşterilerinin çoğunluğunu turistlerin oluşturduğu ve paket servis hizmeti sunmayan işletmeleri olumsuz etkilemiştir. 2020 yılının Ocak-Mart ayı verilerine bakıldığında yabancıların en çok geceleme yaptığı illerin sırasıyla İstanbul (3,9 milyon), Antalya (3,5 milyon), Nevşehir (192,6 bin), Bursa (155,7 bin) ve Ankara (147,9 bin) illeri olduğu görülmektedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı 2020 Ocak-Mart Turizm İstatistikleri). İstatistiklerden elde verilen veriler doğrultusunda, 2020 Ocak-Mart tarihleri arasında turizm gelirlerinde en yüksek paya sahip olan harcama kaleminin yiyecek-içecek olması ve yabancı turistlerin en çok geceleme yaptığı illerden birinin Nevşehir olmasından dolayı bu çalışmada da Nevşehir ilinde bulunan turistik restoranların Covid-19 salgınından nasıl etkilendikleri incelenmiştir.

2.1. İlgili Çalışmalar

Yerli ve yabancı literatürde Covid-19 salgınının turizm sektörü üzerindeki etkilerini inceleyen çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalardan biri de Alaeddinoğlu ve Rol (2020) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada Covid-19 salgını ve turizm üzerindeki etkileri incelenmiş ve salgının etkilerinin uzun dönemli olacağı, turizmin yeniden yapılandırılması gerektiği belirtilmiştir. Akbaba (2020: 225) tarafından yapılan çalışmada, Covid-19 salgını kapsamında turist yorgunluğunun turistlerin satın alma, tavsiye etme ve daha fazla ödeme niyetleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma sonucunda, turistlerin yorgunluk ve buna bağlı olarak satın alma niyeti, tavsiye etme niyeti, daha fazla ödeme niyeti düzeylerinin düşük seviyede olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada, turistlerin turistik faaliyetlere katılma konusunda yüksek düzeyde motivasyonel yorgunluk hissettikleri saptanmıştır. Aydın ve Doğan (2020) tarafından yapılan çalışmada ise, Covid-19 salgınının turistik tüketici davranışları ve Türkiye turizmi üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bu çalışmada, salgının tüketici davranışlarında değişikliklere neden olacağı ve turistik tüketicilerin kalabalık gruplardan uzak durma hassasiyetinden dolayı alternatif turizm türlerine yönelim gibi yeni alışkanlıklar kazanacağı öngörülmüştür.

Türker (2020) Covid-19 salgınının turizm sektörünü nasıl etkileyeceğini turizm akademisyenleri perspektifinden incelemiştir. Katılımcılar, salgının dünyada seyahat ve turizm talebini düşüreceğini, salgın sonrası bireysel turizme yönelik talepte bir artış olacağını, turistlerin turizm işletmelerinden daha çok hijyen

ve güven gibi yeni beklentilerinin olacağını belirtmiştir. Ayrıca katılımcılar, turizm sektöründe gelir elde edemeyen çalışanların başka sektöre yönelmeleriyle birlikte turizm sektöründe yetişmiş personel kaybı yaşanabileceğini belirtmişlerdir. Kiper vd. (2020) tarafından yapılan benzer bir başka çalışmada da, Covid-19 salgınıyla oluşan krizlerin turizm faaliyetleri üzerindeki etkileri turizm akademisyenleri tarafından değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda, turizm akademisyenlerinin turizm endüstrisinin salgın dolayısı ile ciddi kayıplar yaşayabileceğine dair endişeleri bulunduğu tespit edilmiştir. Salgın sonrası bu kayıpların giderilmesi ve turizm faaliyetlerinin normale dönmesi için hijyen ve temizlik ile ilgili önlemlerin kalıcı hale getirilmesi, medikal tedbirlerin tekrar gözden geçirilmesi ve devlet desteğinin sağlanması gibi ciddi iyileştirme ve önleme adımlarına ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. İbiş (2020) ise yaptığı çalışmada, Covid-19 salgınının seyahat acentaları üzerine etkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda, seyahat acentalarının Covid-19 salgınından büyük ölçüde etkilendikleri, bu süreçte gelir kaybı yaşadıkları ve daha fazla desteğe ihtiyaç duydukları saptanmıştır.

Şen (2020), Covid-19 salgınının Marmara Bölgesi'nde faaliyet gösteren yemek firmaları üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmaya katılan yetkililerinden elde edilen veriler sonucunda, firmaların tamamının salgın dolayısıyla hizmetlerinde sağlığı koruyucu tedbirler aldıkları tespit edilmiştir. Zengin, Topçuoğlu ve Kaygın (2020) tarafından yapılan çalışmada, Covid-19 salgınının Kars ilinde bulunan aşçıların çalışma hayatı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma sonucunda, aşçıların hijyen konusunda sistemli bir eğitime sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca dezenfektan, eldiven ve maske temini konusunda kısmi sıkıntıların yaşandığı, bazı aşçıların işine son verildiği, çalışanların maaşlarında azalmaların olduğu, iş yerlerinin gelirlerinde %70 ile %90 arasında azalmanın olduğu belirtilmiştir.

Konuyla ilgili yabancı literatürde yer alan çalışmalar da bulunmaktadır. Li, Nguyen ve Coca-Stefaniak (2020) tarafından Koronavirüsün salgın sonrası planlanan seyahat davranışlarına etkisi incelenmiş ve çalışma sonucunda insanların toplu taşıma araçları yerine özel araçlarıyla kısa süreli seyahat etmeyi tercih ettikleri saptanmıştır. Mckibbin ve Fernando (2020), "The Global Macroeconomic Impacts of COVID-19:Seven Scenarios." başlıklı çalışmada Covid-19'un yedi görüşü içeren küresel makroekonomik etkilerini ortaya koymuşlardır. Wilson ve Chen (2020), "Travellers Give Wings To Novel Coronavirus (2019-nCoV)." başlıklı çalışmada Çin'in Wuhan kentinden diğer ülkelere yapılan seyahatlerle virüsün yayılma hızı ile ilgili yapılan seyahatlerin etkisini açıklamışlardır. Bakar ve Rosbi (2020) Covid-19 salgınının turizme etkilerini incelemiş ve araştırma sonucunda COVID-19'un halk arasında panik yarattığı ve turizm endüstrisindeki talebin düşmesine neden olduğu belirtilmiştir. Menegaki (2020) çalışmada, uluslararası seyahat kısıtlamalarının, ulusal hükümet önlemlerinin, medyada yer alan haberlerin, turistleri otellerden, restoranlardan, havayollarından ve seyahat acentelerinden uzak tutan bir korku atmosferi yarattığını dile getirmiştir. Ayrıca çalışmada kalabalık yerleri ziyaret etme korkusunun bir süre daha devam edeceği ve turizmin ulusal gelirlerinde önemli bir katkıda bulunduğu ülkelerde gerçekleşen iptallerin, iş iflasında ve işsizlik oranlarında bir artışa sebep olacağı öngörülmektedir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada araştırma yöntemlerinden nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma "alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2016: 68). Araştırmada, farkında olunan fakat derinlemesine bilgi sahibi olunmayan nitel çalışma desenlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır (Gürbüz ve Şahin, 2014: 379).

Nazneen, Hong ve Ud Din'in (2020) Covid-19'un turistlerde endişe yarattığı, ayrıca turistlerin seyahat kararlarını, hijyen ve güvenlik algularını önemli ölçüde etkilediği belirtilmiştir. Turistlerin satın alma davranışları bu süreçte turizm gelirlerinde önemli rol alan turist restoranlara da maddi açıdan zarar vermiştir. Dolayısıyla araştırmanın turistik restoranların bu süreçteki durumlarını aydınlatması açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca araştırma uygulayıcıların stratejilerini belirlemeleri ve yöneticilerin iş akışlarını planlamaları açısından da önemli katkı sağlamaktadır.

Araştırmanın amacı, Nevşehir ilindeki turistik restoranların Covid-19 salgınından nasıl etkilendiklerini belirlemektir. Turistik restoranların Covid-19 salgınından nasıl etkilendiği sorusu araştırmanın ana problemini oluşturmaktadır. Araştırma soruları aşağıda yer almaktadır.

- İşletmeci olarak Covid-19 salgınından nasıl etkilendiniz ve bu süreçte neler yaşadınız?
- Sizce Covid-19 salgını sonrası restoranlara ne gibi yaptırımlar uygulanır?
- İşletmeci olarak restoranlar açısından Covid-19 salgını hakkında önerileriniz nelerdir?

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Nevşehir ilinde bulunan turistik restoran işletmecileri oluşturmaktadır. Nevşehir ili ve ilçelerinde turistik hizmet sunan yaklaşık 50 restoran bulunmaktadır (Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2020). Araştırmada görüşmeye gönüllü olarak katılmayı kabul eden Göreme, Uçhisar ve Avanos illerinde yer alan birinci sınıf turizm işletme belgeli ve belediye belgeli 16 restoran işletmesi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırmada derinlemesine bilgi toplamak için nitel araştırmada kullanılan amaçlı örnekleme türlerinden maximum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Nevşehir ilinde faaliyet gösteren turistik restoran işletmecileri oluşturmaktadır.

Tablo 1. Çalışma Grubu

		F	%
CİNSİYET	Kadın	2	12,5
	Erkek	14	87,5
YER	Göreme	6	37,5
	Uçhisar	5	31,2
	Avanos	5	31,2
İŞLETME SÜRESİ	1-5 yıl	3	18,7
	5-10 yıl	3	18,7
	10 yıl ve üzeri	10	62,5

Araştırmada maximum çeşitliliği sağlamak için Nevşehir ilinin farklı ilçelerinde hizmet veren restoran işletmecileriyle görüşme sağlanmıştır.

3.3. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırmaya başlamadan önce Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Başkanlığı 05.06.2020 tarih ve 11 sayılı Etik Kurul Kararı alınmıştır. Araştırmada derinlemesine bilgi edinmek ve olayları olduğu gibi yansıtmak için nitel araştırma yöntemlerinde kullanılan veri toplama aracı olarak görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu yarı yapılandırılmış açık uçlu sorularla oluşturulmuştur. Görüşme soruları için ilgili araştırmaların alan yazın taraması yapılmıştır. Yapılan literatür taraması sonucunda turizm alanında uzman üç akademisyen ile birlikte sorular oluşturulmuş daha sonra üç turistik restoran işletmecisi ile sorular konusunda görüşme sağlanmıştır. Görüşme sonucunda soruların tamamında değişiklikler yapılmış ve nihai sonuca ulaşılmıştır. Fakat görüşme Covid-19 salgını sebebiyle yüz yüze gerçekleştirilememiştir. Dolayısıyla restoran sahipleri telefonla aranarak soruların cevapları alınmıştır. Araştırma bizzat araştırmacılar tarafından 10-16 Haziran tarihleri arasında yürütülmüştür. Ayrıca görüşmeyi kabul eden katılımcıların daha rahat cevap vermeleri ve endişe etmemeleri için katılımcılarla ilgili hiçbir kişisel veri elde edilmemiş ve veriler bilgisayar ortamında kaydedilerek alınmıştır. Araştırmada katılımcılara R1, R2, R3,...R16 kodları verilmiş ve araştırmanın tamamında bu kodlarla yorumlama yapılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Bu araştırmada verilerin analiz ve yorumlanmasında verilerin gerçeği yansıtmaları için doğrudan alıntılar yapılarak araştırmanın geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Çalışmaya konu olan Nevşehir ili araştırmacıların daha önce ikamet ettiği, turizm sektöründe çalıştığı ve hala ilişki içerisinde olduğu bir ildir. Araştırmacıların elde ettiği deneyim ve gözlemler araştırmaya katkı sağlamıştır. Elde edilen verilerin gerçeği yakından temsil etmesi sonuçların geçerliliğini arttırmaktadır. Bu hususlar araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini arttıran hususlardır. Ayrıca elde edilen verilerin görüşme, gözlem ve deneyimlerin de katkısıyla veri çeşitlenmesi

sağlanmıştır. Bu araştırmada nitel araştırmada kullanılan “içerik ve betimsel analiz” yöntemleri uygulanmıştır. Bu doğrultuda içerik analizi dört aşamadan oluşmaktadır. 1. Verilerin kodlanması, 2. Kodlanan verilerin temalarının belirlenmesi, 3. Kodların ve temaların düzenlenmesi, 4. Bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek 2016: 238-248). Analiz sırasında veriler kodlanmış, kodlanan veriler benzerliklerine göre gruplandırılmış ve bulguların tanımlanmasına ve yorumlanmasına geçilmiştir. Ayrıca elde edilen verileri “çarpıcı şekilde yansıtmak amacıyla sık sık doğrudan alıntılarının kullanıldığı ve elde edilen sonuçların neden sonuç ilişkisi çerçevesinde yorumlandığı” betimsel analiz tekniği kullanılmıştır (Gürbüz ve Şahin 2014: 399-400).

4. BULGULAR

Görüşmelerden elde edilen verilerle yapılan analizlerde, restoran işletmecilerinin Covid-19 salgınından nasıl etkilendikleri ve bu süreçte neler yaşadıklarına ilişkin verilere göre restoran sahipleri ortak sorunlarını; ekonomik sorunlar, işgörenlerin maaşları, devam etmekte olan ödemeler, sabit giderler, kiralar ve aile içinde yaşanan huzursuzluklar olarak belirtmiştir.

Araştırmaya katılan restoran işletmecileri Covid-19 salgınından maddi ve manevi anlamda etkilendiklerini belirtmiştir. Kira ödemelerini daha önceden gerçekleştiren restoran işletmecileri bu süreçte gelecek senenin kirasını çıkaramamaktan endişe etmektedir. Ayrıca restoran işletmecilerinin yaşadıkları bu ekonomik sıkıntılar aile içinde de huzursuzluğa yol açmıştır.

Tablo 2. Restoran Sahiplerinin Covid-19 Salgınından Nasıl Etkilendikleri ve Bu Süreçte Neler Yaşadıkları

	<i>Covid-19 salgını sürecinden nasıl etkilendiğiniz ve neler yaşadınız?</i>	F	%
1	Ekonomik Sorunlar (R1,R2,R3,R4,R5,R6,R7,R8,R9,R10,R11,R12,R13,R14,R15,R16)	16	100
2	İşgörenlerin Maaşları (R1,R2,R3,R4,R5,R6,R7,R8,R9,R10,R11,R12,R13,R14,R15,R16)	16	100
3	Ödemeler (R1,R2,R3,R4,R5,R6,R7,R8,R9,R10,R11,R12,R13,R14,R15,R16)	16	100
4	Diğer Sabit Giderler (R1,R2,R3,R4,R5,R6,R7,R8,R9,R10,R11,R12,R13,R14,R15,R16)	16	100
5	Kiralar (R1,R2,R3,R4,R5,R6,R7,R8,R9,R10,R11,R12,R13,R14,R15,R16)	16	100
6	Aile İçinde Huzursuzluk (R3,R5,R8,R9,R10,R16)	6	37,5

R1 Öncelikle biz bu salgından ilk kez Ocak aylarında etkilenmeye başladık. Yani süreç bizim için Mart'ta başlamadı. Ocak ayında Nevşehir'de turist sayısında bir anda %70'lere kadar azalma oldu. Büyük sıkıntılar yaşadık fakat iç turizm devam ettiği için Türk müşterilerle o açığı kapatmaya çalıştık. Çünkü restoranımızda grup halinde gelen müşterilere öğle ve akşam yemekleri sunulduğu için bir nevi toptan satış yaparız. Fakat müşteri sayısı okul tatilleri de bitince Şubat ayında iyice azalmaya başladı. Mart ayında da restoranımızı tamamen kapattık. Çalışanlarımızın maaşlarını veremiyoruz. Ayrıca gelirimiz gittiği için daha önceki kredi ödemelerimizi ödemekte de sıkıntı yaşıyoruz. **R4** Maddi anlamda büyük sıkıntılar yaşıyoruz. Nevşehir'de Ocak ayında ilk maddi sorunlarımız başladı. Fakat o süreçte Türk müşteriler ile açığı kapattık. Mart ayından sonra tamamen her şey durdu. Kiralarımızı karşılayamıyor, ödemelerimizi yapamıyoruz. **R7** Bizim restoranımız Nevşehir'in en gözde turistik yerlerinden birinde olduğu ve restoranımızda canlı müzik yapıldığı için Mart'a kadar sorun yaşamadık. Mart ayında restoranlar kapanınca ekonomik sıkıntılarımız başladı. İşçilerimizin sigortasını ise devlet ödüyor. **R13** Ben restoranı 1 yıl önce kiralamıştım. Daha kar elde edemeden salgın sorunu ortaya çıktı. İşletme olarak çok zor durumdayız ve işçilerin maaşını veremiyoruz.. Ayrıca restoran sahiplerinin bir kısmı salgın sebebiyle yaşadıkları ekonomik sıkıntılarının aile içinde de sorun olduğunu belirtmişlerdir. **R8** Çok fazla gelir kaybımız var. Fakat yıllardır bu sektörde olduğumuz için biraz daha temkinli olduğumuzu söyleyebilirim. Fakat yine de kazanç sıkıntısı oluşuyor ve bu insanlarda stres yaratıyor. Bizde aile içinde sıkıntı yaşıyoruz. **R16** Çalışanların maaşını ödeyemiyoruz. Büyük gelir kaybımız var. Fakat restoran kirasını vermeye devam ediyoruz. Yani gelir yok fakat gider çok. Aile düzenimiz de bozuldu. Bu süreçte hem maddi hem manevi kayıp yaşıyoruz.

Tablo 3. Restoran Sahiplerinin Covid-19 Salgını Sonrası Restoranlara Ne Gibi Yaptırımlar Gelir Sorusuna Yanıtları

	<i>Covid-19 salgını sonrası restoranlara ne gibi yaptırımlar gelir?</i>	F	%
1	Hijyen ve Güven (R1,R2,R3,R4,R5,R6,R7,R8,R9,R10,R11,R12,R13,R14,R15,R16)	16	100
2	Sosyal Mesafe (R1,R2,R3,R4,R5,R6,R7,R8,R9,R10,R11,R12,R13,R14,R15,R16)	16	100
3	Oturma Düzeni, Havalandırma Sistemi (R1,R3,R4,R5,R6,R8,R9,R10,R11,R13,R14,R15,R16)	13	81,2
4	Tek kullanımlık Ürünler (R2,R3,R4,R5,R7,R8,R11,R12,R14,R15,R16)	11	68,7
5	Çalışanlara Gelen Yaptırımlar (R1,R3,R4,R5,R6,R8,R9,R11,R13,R14,R16)	11	68,7

“Covid-19 salgını sonrasında restoranlara ne gibi yaptırımlar gelir?” sorusuna araştırmaya katılan restoran işletmecileri hijyen, güven, sosyal mesafe, oturma düzeni, havalandırma sistemi, tek kullanımlık ürünler, çalışanlara gelen yaptırımlar şeklinde cevap vermiştir. Covid 19 sonrasında restoran işletmecileri genel olarak hijyenle ve kapalı alanlarda kullanılan havalandırma sistemi ile ilgili yaptırımların geleceğini düşünmektedir.

R3 Salgın sonrası en dikkat edilecek hususlardan bir tanesi hijyen olacaktır. Hijyen ortamını sağlayan restoranlar bu güveni yaratarak müşteri kazanabilirler. Ayrıca oturma düzeni daha fazla tek kullanımlık ürünler, çalışanlarla temasın en aza indirilmesi gibi yaptırımlar olabilir. **R5** Havalandırma sistemi en önemli konulardan bir tanesidir. Çünkü okuduğumuz kaynaklarda en çok tekrarlanan husus bu oluyor. Tek kullanımlık ürünler, girişlerde temassız ateş ölçerler, çalışanların kılık kıyafeti gibi uygulamalarda farklılıklar olabilir. **R8** Sosyal mesafe ve oturma düzeni konularında yeni düzenlemeler gelebilir. **R11** Daha az çalışan, temasın en aza indirilmesi, ekstra hijyen kuralları veya işletmelere ve işçörenlere mecburi sertifikalar getirilebilir. **R15** Hijyen ve Güven sağlanması için yeni uygulamalar getirilecektir. Havalandırma sisteminde farklı uygulamalar, sosyal mesafenin sağlanması, oturma düzeninde değişiklikler, daha az müşteri kabul etme gibi uygulamalar getirileceğini düşünüyorum.

Tablo 4. Restoran İşletmecilerinin Covid-19 Salgını Hakkında Önerileri

	Covid-19 salgını öneriler	F	%
1	Devlet Desteği (R1,R2,R3,R4,R5,R6,R7,R8,R9,R10,R11,R12,R13,R14,R15,R16)	16	100
2	Turizme Güvenin Arttırılması (R1,R2,R3,R4,R5,R6,R7,R8,R9,R10,R11,R12,R13,R14,R15,R16)	16	100
3	Hijyen (R1,R2,R3,R4,R5,R6,R7,R8,R9,R10,R11,R12,R13,R14,R15,R16)	16	100
4	Sabit giderlerin alınmaması (R1,R2,R4,R6,R7,R9,R10,R11,R12,R16)	10	62,5
5	Kiraların Alınmaması (R2,R3,R6,R7,R9,R10,R12,R14,R16)	9	56,2

Restoran işletmecileri restoranlar açısından; devlet desteği, güven, hijyen, sabit giderlerin alınmaması ve kiraların alınmaması olarak Covid-19 salgını hakkındaki önerilerini belirtmişlerdir. Restoran işletmecileri restoranların Covid 19 sürecinden daha az etkilenmesi açısından restoranlara maddi destek sağlanması gerektiğini düşünmektedir. Devletin restoranlara sağlayacağı kredi ve destek paketlerinin restoranların faaliyetlerini sürdürmeleri için önemli olduğunu belirtmişlerdir. Covid-19 sürecinde uygulanan hijyen standartlarının restoranlar için fazladan bir maliyet oluşturduğunu ve bunun için destek sağlanması gerektiğini vurgulamışlardır.

R2 Restoranların Covid-19'dan etkilenme oranını azaltmak için devlet desteği sağlanabilir. Kiralarımızı hala ödüyoruz. Bunların alınmaması veya belli bir miktar alınması gerekir. Hijyen standartlarına uyum sağlanması için gerekli destek sağlanabilir. .Çünkü restoranlar açıldıktan sonra bir süre tüm işletmeler kurallara uyacaktır. Denetlemelerin azalmasıyla

birlikte herkesin eski düzene geri döneceğini düşünüyorum. Çünkü standartların uygulanması hem zordur hem de maddi sonuçları vardır. İşletmelerde bir şekilde ayakta kalabilmek için bu kuralları hiçe sayabilir. R6 Restoranlara bazı yaptırımlar gelecektir. Ancak bu yaptırımlar işletmeler için aynı zamanda gider anlamına gelmektedir. Bu durumdan restoranlar tek başına çıkamaz, devlet desteği veya diğer giderlerin azaltılması gerekir. Yoksa bu durumda bizim bu krizden çıkmamız çok zor. Göreme’de kira vermeyen restoranlarda var. Onların bu süreci bize göre daha rahat atlattıklarını düşünüyorum. Ama bizim atlattığımız çok zor. Örneğin hala elektrik, su giderlerimiz var ve bunları ödemeye devam ediyoruz. İşçilerin sigortası konusunda devlet destek sağlıyor ama diğer sabit giderlerimiz bizi zora sokuyor. R9 Bu süreçte ziyaretçilerin turizme sektörüne yönelik güven duygularının artırılması gerekir. Bu da hijyen standartlarının artırılması, talebi artıracak teşvik edici tanıtımların ve vergi indirimlerinin yapılması bu süreci atlarken turistik talebe ivme kazandıracaktır. R12 Bu süreç bizim için bir ders niteliğinde olduğunu düşünüyorum. Önemli olan bizim bu süreçten neler çıkardığımızdır. Bunların hepsini bir liste yapmalı ve hayatın bir anda durabileceğini unutmamalıyız. Daha atık ayrıştırmasını yapamayan restoranlar var. Dolayısıyla ilk önce müşterilerde güven sağlamak istiyorsak hijyeni en başa almamız gerekir. Müşteri bize gönlü rahat bir şekilde gelmelidir. Müşteri geldikten sonra işler kolaylaşıyor. Diğer sorunlara bir şekilde çare bulunulacaktır.

5. SONUÇ ve TARTIŞMA

Covid-19 salgınının ekonomik açıdan en çok etkilediği sektörlerin başında hizmet, sanayi, inşaat ve tarım sektörleri gelmektedir. Covid-19 salgını nedenli ekonomik yavaşlama turizm sektörüne de ciddi hasar vermiştir (Demir 2020: 7). Dolayısıyla bu çalışmada Türkiye’nin turistik destinasyonlarından biri olan Nevşehir ilindeki turistik restoranların Covid-19 sürecinden nasıl etkilendikleri ve bu süreçte neler yaşadıkları ana problemine cevap aranmıştır. Araştırma sonucunda araştırma sorularından biri olan restoran işletmecilerinin Covid-19 salgınından nasıl etkilendikleri ve bu süreçte neler yaşadıklarına ilişkin; *ekonomik sorunlar, işgörenlerin maaşları, devam etmekte olan ödemeler, sabit giderler, kiralar ve aile içinde yaşanan huzursuzluklar* olarak altı durum tespit edilmiştir.

Araştırmada salgının etkilerinin Nevşehir’de Ocak ayında başladığını fakat işletmecilerin bir süre iç turizm ile açığı kapatmaya çalıştıkları tespit edilmiştir. Restoran sahipleri ciddi ekonomik sıkıntılar yaşadıklarını ve maddi-manevi anlamda büyük kayıplarının olduğunu belirtmiştir. Araştırmaya katılan restoranlar turistik restoranlar oldukları için bu süreçte hiçbir paket servisi yapamamıştır. Dolayısıyla bu süreçte restoranlar kapalı durumdadır. Bazı restoran sahipleri restoran kirasını yıllık ödediklerini ve zamanı gelince kirayı ödeyemeyeceklerini, hatta sektörden çekilebileceklerini öngörmektedir. Ayrıca ödemeler, kiralar ve işgörenlerin maaşlarının yanı sıra yaşanan maddi kayıplar aile içinde de problem olmaya başlamıştır. Covid-19 salgını restoran sahiplerini sadece maddi anlamda değil manevi anlamda da yıpratmıştır. Araştırma sonucu literatürde yapılan diğer çalışmalar ile karşılaştırıldığında benzer sonuçlar elde edildiği tespit edilmiştir. Morris ve Karmin (2020) turistik yerlerin terkedilmesi sebebiyle yolculukların iptali otel ve lokantaların %90’ dan fazla faaliyetlerinin azalmasına yol açtığını belirtmiştir. Okat, Bahçeci ve Ocak (2020) yiyecek içecek işletmeleri üzerine yaptıkları çalışmada, işletmelerin en büyük kaygılarının sürdürülebilirliklerini sağlamak olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Alaeddinoğlu ve Rol (2020) çalışmalarında, küresel çaptaki salgınlardan en büyük hasarı çoğunlukla küçük ölçekli işletmelerin aldığı ve bu bağlamda Türkiye turizminin var olan salgından çıkmasının oldukça zor ve sıkıntılı bir süreci işaret ettiğini belirtmiştir. Bir diğer çalışmada Menegaki (2000) Covid-19 pandemisi turistik tüketici davranışını etkileyeceği için uluslararası turizm gelirlerinde azalma yaşanacağını belirtmiştir.

“Covid-19 salgını sonrasında restoranlara ne gibi yaptırımlar gelir?” sorusuna ise araştırmaya katılan restoran sahipleri *hijyen-güven, sosyal mesafe, oturma düzeni, havalandırma sistemi, tek kullanımlık ürünler, çalışanlara gelen yaptırımlar* şeklinde cevap vermiştir.

Covid-19 sonrası restoran işletmecileri müşterilerde işletmeye yönelik güven duygusunu oluşturabilmek için hijyen konusunu ön planda tutmaları gerektiğini savunmuştur. Öte yandan sosyal mesafe sağlanması içinde oturma düzeninde farklılıklar olması gerektiğini belirtmiştir. En dikkat çekici unsurlardan bir tanesi ise havalandırma sistemi cevabıdır. Çünkü restoranların birçoğu kapalı alana sahiptir ve bu durumda işletmeciler kendilerine nasıl bir yaptırım geleceği ve bu yaptırımların maddi anlamda kendilerini nasıl etkileyeceği konusunda endişe duymaktadır. Aynı zamanda araştırmaya katılan işletmeciler tek kullanımlık ürünlerin, dezenfektan ürünlerinin, çalışanlara gelebilecek yaptırımların, sosyal mesafeden dolayı daha az müşteri kabul etmenin kendileri için maddi kayıp olduğunu düşünmektedir.

Benzer şekilde Kıvılcım (2020) yaptığı çalışmada Covid-19 salgınının turizm sektörüne muhtemel etkilerini incelemiş ve yapılan bu çalışmada salgından dolayı dünyanın birçok yerinde robot çağının başlayacağı, temassız işlemlerin yapılacağını belirtmiştir. Ayrıca çalışmada, sosyal mesafenin, hijyen ve sanitasyonun öncelikli tercih olacağı, sterilize mutfaklar, dezenfekte edilen ulaşım araçları ve otel odaları, maske ve eldiven talebinde artış, bellboy hizmetlerinde yeni teknolojik sistemler, oda kapı kartlarında temassız kullanımlar gibi yeniliklerin yaşanacağı öngörülmektedir. Kalabalık turların yerini yeni turizm konseptlerinin alacağı ve daha izole ekolojik turizm çeşitlerinin ön plana çıkacağı diğer öngörüler arasındadır.

Restoran işletmecileri Covid-19 salgını ile ilgili çeşitli önerilerde bulunmuşlardır. Bu öneriler; *devlet desteği sağlanması, turizm sektörüne yönelik güven duygusunu artıracak tanıtımların yapılması, hijyen kontrolünün artırılması, sabit giderlerin alınmaması, kiraların alınmaması* şeklindedir.

Assaf ve Scuderi (2020) yaptıkları çalışmada, azalan talebin sektörü küçülterek fiyatları artıracaklarını, pandemiye takip eden ilk yıl iç turizmin daha erken toparlanacağını beklediği, ancak bu sürecin yine de sektör için zorlu geçeceğini belirtmiştir. Artan temizlik maliyetlerinin kapasite azaltma düzenlemeleri ile birlikte endüstrinin karlılığını önemli ölçüde etkileyebileceği ve fiyatları daha da artırmaya çalışabileceği düşünülmektedir. Kısa vadede esnek fiyatların, şartların ve koşulların finansal riskleri azaltabileceği, ayrıca fiyat dışı stratejilerin müşterilerin ürün algısını değiştirmeye yardımcı olabileceği öngörülmektedir. Bahar ve İlal (2020) Koronavirüsün (Covid-19) turizm sektörü üzerindeki ekonomik etkilerini incelemiş ve salgının yol açacağı talep şoklarının turizm sektöründe istihdam ve gelir kayıplarına yol açmasının kaçınılmaz olduğu belirtilmiştir. Hükümetler ve turizm endüstrisi paydaşlarının eskisinden daha fazla krizlerin seyahat ve turizm üzerindeki maliyet, risk ve etkilerini göz önünde bulundurmaları gerektiği belirtilmiştir.

Araştırmanın Teorik Katkıları

Literatürde Covid-19 salgınının turistik restoran işletmelerine etkisine yönelik çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla araştırma, turistik restoran işletmelerinin Covid-19 salgınından nasıl etkilendiğinin ve bu süreçte yaşanan maddi ve manevi kayıplarının belirlenmesi açısından önem teşkil etmekte ve çalışma ile ilgili literatüre katkı sağlanması öngörülmektedir. Araştırmanın teorik açıdan katkılarından biri de nitel araştırma yoluyla ortaya koyulan sonuçlardır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen nitel araştırma sonucunda turistik restoran işletmelerinin maddi kayıplarının yüksek olduğu ve aynı zamanda manevi olarak aile hayatlarında da sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Yapılan araştırmaların araştırma sonuçlarıyla doğru orantılı olduğu görülmektedir (Assaf ve Scuderi, 2020; İlal, 2020; Morris ve Karmin, 2020; Kıvılcım, 2020). Dolayısıyla araştırma sonuçları literatürde var olan temel düşünceyi destekler niteliktedir.

Araştırmanın Pratik Katkıları

Bu araştırma, turistik restoran işletmelerinin Covid-19 sürecinde yaşadıkları problemlerin belirlenmesi açısından ve devam eden bu süreçte sektör uygulayıcılarının stratejilerinin belirlemesi açısından uygulamaya katkı sağlamaktadır. Yiyecek içecek sektöründe yaşanan bu büyük krizin; düşük faizli uzun vadeli krediler, daha önceki borçların yeniden yapılanması veya ertelenmesi gibi destek uygulamalar restoranların ayakta kalabilmeleri için devlet tarafından sağlanan desteklerle atlatılabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, restoranlar için yeni eylem planları hazırlanabilir. Restoranların sabit giderleri, kira ve aidatlar ertelenebilir; vergi indirimleri uygulanabilir. İşgörenlerin maaşlarının bir kısmı devlet tarafından karşılanabilir. Ayrıca daha önce Türkiye'yi tercih etmeyen turistlerin bu süreçte Türkiye'yi tercih etmesini sağlamak için hijyen ve güven unsuruyla ilgili tanıtım faaliyetleri yapılabilir. Ayrıca, bu araştırma Nevşehir ilindeki turistik restoran işletmelerine uygulanmıştır. Dolayısıyla farklı illerde ve bölgelerde farklı sonuçlar elde edilebilir. Elde edilen sonuçların daha sonra yapılacak olan çalışmalara temel olacağı düşünülmektedir. Farklı değişkenler kullanarak veya farklı örneklerle çalışılarak farklı sonuçlar elde edilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, Y. (2020). Yeni Koronavirüs (Covid-19) salgını ve turizm faaliyetlerine etkisi, *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 7-21.
- Akbaba, M. (2020). COVID-19 salgını kapsamında turist yorgunluğunun turistlerin satın alma, tavsiye etme ve daha fazla ödeme niyetlerine etkisinin belirlenmesi, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6 (2), 225-240.
- Alaeddinoğlu, F. ve Rol S. (2020). Covid-19 pandemisi ve turizm üzerindeki etkileri, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Salgın Hastalıklar Özel Sayısı*, 233-258.
- Assaf, A. and Scuderi R. (2020). COVID-19 and the recovery of the tourism industry, *Tourism Economics*, 26 (5) 731-733.
- Atay, L. (2020). Covid-19 salgını ve turizme etkileri, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 17 (1), 168-172.
- Aydın, B. ve Doğan, M. (2020). Yeni koronavirüs (COVID-19) pandemisinin turistik tüketici davranışları ve Türkiye turizmi üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi, *Pazarlama Teorisi ve Uygulamaları Dergisi*, 6 (1), 93-115.
- Bahar, O. ve İlal, N. Ç. (2020). Coronavirüsün (Covid-19) turizm sektörü üzerindeki ekonomik etkileri, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6 (1), 125-139.
- Bakar, N. A., ve Rosbi S. (2020). Effect of coronavirus disease (COVID-19) to tourism industry, *International Journal of Advanced Engineering Research and Science*, 7 (4), 189-193.
- Balcı, Y , Çetin, G . (2020). Covid-19 sürecinin Türkiye’de istihdama etkileri ve kamu açısından alınması gereken tedbirler, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , Bahar (Covid19-Özel Ek) , 40-58 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/iticusbe/issue/55168/752714>
- Demir, İ. (2020). Kovid-19 Salgınının Seyri ve Türkiye Ekonomisi, *İktisat Bölümü & ULİSA12 Sayı 1*.
- Demir, M , Günaydın, Y , Demir, Ş . (2020). Koronavirüs (Covid-19) salgınının Türkiye’de turizm üzerindeki öncülleri, etkileri ve sonuçlarının değerlendirilmesi, *International Journal of Social Sciences and Education Research* , 6 (1) , 80-107 . DOI: 10.24289/ijsser.734263
- Göçen, S., Yirik Ş. ve Yılmaz, Y. (2020). Türkiye’de krizler ve krizlerin turizm sektörüne etkileri, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16 (2), 493-509.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Felsefe-Yöntem Analiz*. Seçkin Yayıncılık/ Sosyal Bilimler, İkinci Baskı, Ankara.
- İbiş, S. (2020). COVID-19 salgınının seyahat acenteleri üzerine etkisi, *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3 (1): 85-98.
- Kıvılcım, B. (2020). Covid-19 (Yeni Koronavirüs) salgınının turizm sektörüne muhtemel etkileri, *USOBED Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4 (1): 17-27.
- Kiper, V. O., Saraç, Ö., Çolak, O. ve Batman, O. (2020). Covid-19 salgınıyla oluşan krizlerin turizm faaliyetleri üzerindeki etkilerinin turizm akademisyenleri tarafından değerlendirilmesi, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (43): 527-551.
- Li, J., Nguyen, T. H. H., ve Coca-Stefaniak J. A. (2020). Coronavirus Impacts on Post-Pandemic Planned Travel Behaviours, *Annals of Tourism Research*, Erişim: <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.102964>.
- McKibbin, W. J., & Fernando, R. (2020). The global macroeconomic impacts of COVID-19: Seven scenarios, CAMA Working Paper 19/2020.
- Menegaki, A. N. (2020). Hedging feasibility Perspectives against the COVID-19 for the International Tourism Sector. Preprints. Erişim: <https://doi.org/10.20944/preprints202004.0536.v1>

- Morris, K. and Karmin, C., 2020. Hotels turn to layoffs, room rate cuts as business staggers, *The Wall Street Journal*. Erişim: <https://www.wsj.com/articles/hotelsturn-to-layoffs-room-rate-cuts-as-business-staggers-11584108223>.
- Nazneen, S., Hong Xu ve Ud Din N. (2020). COVID-19 Crises and Tourist Travel Risk Perceptions, SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3592321> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3592321>.
- Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2020), <https://nevsehir.ktb.gov.tr> (Erişim tarihi: 27.10.2020)
- Okat, Ç , Bahçeci, V , Ocak, E . (2020). COVID-19 (Yeni Koronavirüs) salgınının neden olduğu krizin yiyecek içecek işletmeleri üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi. *International Journal of Contemporary Tourism Research* , 4 (2) , 201-218 . DOI: 10.30625/ijctr.819732
- Şen, M. A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) salgınının Türkiye’deki yemek firmalarında oluşturduğu etkinin belirlenmesi üzerine bir araştırma, *Afet ve Risk Dergisi* 3 (1), 89-100.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı 2020 Ocak-Mart Turizm İstatistikleri, <https://yigm.ktb.gov.tr/Eklenti/72701,turizmistatistikleri2020-1pdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 14.05.2020).
- T.C. Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, COVID-19 (SARS-Cov-2 Enfeksiyonu) Rehberi, 2020: 10-11, https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/depo/rehberler/COVID-19_Rehberi.pdf - Erişim Tarihi: 13.05.2020).
- T.C. Sağlık Bakanlığı, Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü, 2020(a), <https://www.seyahatsagligi.gov.tr/site/koronavirus> (Erişim Tarihi: 12.05.2020).
- T.C. Sağlık Bakanlığı, Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü, 2020(b), <https://www.seyahatsagligi.gov.tr/site/HaberDetayi/2270> (Erişim Tarihi: 12.05.2020).
- Türker, G. A. (2020). Covid-19 salgını turizm sektörünü nasıl etkiler? Turizm akademisyenleri perspektifinden bir değerlendirme, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6 (2), 207-224.
- UNWTO, 2020(a), <https://www.unwto.org/news/Covid-19-world-tourism-remains-at-a-standstill-as-100-of-countries-impose-restrictions-on-travel> (Erişim Tarihi: 13.05.2020).
- UNWTO, 2020(b), <https://www.unwto.org/news/Covid-19-international-tourist-numbers-could-fall-60-80-in-2020> (Erişim Tarihi: 13.05.2020).
- Wilson, M. E., ve Chen, L. H. (2020). Travellers give wings to novel coronavirus (2019-nCoV), *Journal of Travel Medicine*, 1-3.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Zengin, Y., Toğçuoğlu, E. ve Kaygın, E. (2020). Covid-19 salgınının aşçıların çalışma hayatına etkisi: Kars ili örneği, *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 11 (1), 1-17.